

1. PERUSTIEDOT KOHTEESTA	
1.1. Maisema-alueen nimi	Köyliönjoki - Eurajoki -kulttuurimaisemat Panelian kylässä
1.2. Maisema-alueen uusi nimi	
1.3. Kunta	Eura
1.4. Pinta-ala	
1.5. Aikaisemmat inventoinnit [tekijä,vuosi,arvo]	RKY2009: Panelian kylä RKY1993: Köyliönjoki-Eurajoki -kulttuurimaisema Panelian kylässä Lauri Putkonen, 2005, Maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristöt: Saarenmaan kulttuurimaisema, Panelian kulttuurimaisema, Panelian kirkonseutu, Kahalan kulttuurimaisema ja Haavon kulttuurimaisema
1.6. Päivitysinventoijan nimi	Jenny Alatalo
1.7. Päivitysinventoinnin pvm	21.5.2013
1.8. Arkistointipaikka	
2. MAISEMAMAAKUNTA JA -SEUTU	
2.1. Maisemamaakunta ja -seutu [Mietintö 66/1992]	Lounaismaa / Ala-Satakunnan viljelyseutu
2.2. Maisematyyppi [Maakunnallinen maisemaselvitys]	
2.3. Kuvailuteksti [Lyhyt kuvaus maisemamaakunnan ja -seudun tyypillisistä piirteistä]	Lounaismaa on korkokuvaltaan pääosin alavaa, mutta vaihtelevaa. Sen peruselementit vaihtelevat rikkonaisesta saaristosta ja kumpuilevista, osittain paljastuneista kallioalueista laajoihin tasaisiin, viljaviin savikkoalueisiin, joilla lukuisat joet kiemurtelevat. Ala-Satakunnan viljelyseutu perusluonteeltaan vaurasta viljelyaluetta missä on muuhun Lounaiseen viljelyseutuun verrattuna runsaasti karuja, metsäisiä ja soisia syrjäseutuja. Seudulle voimakkaat erityispiirteet luovat Pyhäjärvi, Kokemäenjoki ja sen ympärillä olevat viljelylakeudet, sekä seudun poikki kulkevat Säskylänharjun - Kokemäenjokilaakson – Yyterin mittavat harjumuodostumat. Seudun karut maisemapiirteitä edustavat suot ja metsät keskittyvät Pyhäjärven lounaispuolelle, jossa viljelymaat ovat verrattain hajanaisia. Pääosa asutuksesta keskittyy viljavien savikoiden tuntumaan.
3. LUONNON OMINAISPIIRTEET	
3.1. Maa- ja kallioperä	Alueen kallioperä on suurimmaksi osaksi hiekkakiveä. Alueen keskelle koillisesta tulee oliviinidiabaasi harjanne, joka ylittää Ruohomäen itäpuolelle. Toinen oliviinidiabaasi harjanne ja kapea soiro rapakivigraniittia on alueen eteläpäässä muodostaen V-mallisen kuvion, jossa länsihaara on graniitti ja itähaara diabaasia. Maaperältään alue on länsipuolelta suurimmaksi osaksi liejuista hienorakenteista maalajia. Panelian kylän edessä on ja Saarenmaan kylän alueella ja sen pohjoispuolella on savea. Virkamäki on moreeninen saareke ja maisema-alueen itäreuna on moreeninen selänne, missä on myös kaksi pientä aluetta kalliomaata. Kyydänmäki, Kahalan ja Kahalankulman alueet ovat karkearakeista maalajia eli soraa, hiekkaa ja karkeaa hietaa.
3.2. Vesistöt ja ranta-alueet	Alueen eteläosan läpi virtaa polveillen Eurajoki, johon on johdettu pelloilta useita oja. Eurajoki alkaa Pyhäjärvestä ja siihen liittyy Kiukaisten kohdalla Köyliönjoki. Eurajoki laskee Eurajoen kunnan läpi Selkämereen Eurajoensalmen kautta. Kahala ja Kahalankulma ovat pohjavesialuetta.
3.3. Luonnonhistorian erityispiirteet	Saarenmaa on kuivattua suoaluetta.
3.4. Kasvillisuustyypit	Alue kuuluu eteläboreaaliseen kasvillisuus vyöhykkeeseen. Alueen kasvillisuus on kuivakangasmetsää. jossa mänty on vallitsevin puu. Alueella läheisyydessä on useampia soita, lounaassa olevat Kahalansuo ja Lammisuo ovat turvetuotantoalueita, luoteessa olevat Kakkarinsoo on luonnonsuojelualue. Kakkarinsoon läheisyydessä on muutamia pieniä suoalueita, kuten Rommakko ja Kauruunfältti. Panelian kylän keskustan läheisyydessä on kaksi perinnetta; Maijan kallion metsälaidun ja useampiosainen Katilan keto.

3.5. Arvokkaat luontokohteet	Alueen läheisyydessä sijaitsee Huhdansuon-Kakkariansuon Natura-alue. Eurajoen puolella oleva Jakoniitun reunamoreeniparvi on valtakunnallisesti arvotettu luokkaan neljä. Kahalansuon vieressä on Isovuori, Saarenmaan kylää vasta päätä on Röyskärinta-Printun kallioalue ja etelä reunalla Turajärvi-Sorkkinen, jotka ovat luokiteltu Ge2-alueiksi.
3.6. Eläimistö ja kasvilajisto	
3.7. Ilmasto	Alueen keskilämpötila on 4-5°C astetta ja vuoden sademäärän keskiarvo on 600-650 mm vuodessa.
3.8. Maisemarakenne	Alueen maisemarakenteen keskeinen osa on itäreunalla oleva polveileva selänne, mistä maa laskee paikoin jyrkästi laajalle tasangolle. Virkamäki ja Kyydänmäki ovat suurimmat muuta maastoa korkeammalla olevat saarekkeet. Saarenmaa, Vähä-Saarenmaa, Kahala ja Kahalankulma ovat niemimäisiä selännteitä, jotka työntyvät muuten tasaiseen viljelyalueeseen. Alueen länsireuna on topografialtaan tasaista. Suurin osa alueen pelloista on kuivatuksen avulla saatu viljelykelpoisiksi. Alueella tai sen läheisyydessä olevat suot ovat joko luonnonsuojelualueita tai turvetuotantoalueita.
4. KULTTUURISET OMINAISPIIRTEET	
4.1. Arkeologinen kulttuuriperintö	Panelian edustaa Satakunnan vanhinta asutuksen ydinaluetta. Alue sijaitsee esihistoriallisella ajalla Eurajoen suulla. Maisema-alueella on noin 40 tunnettua muinaisjäännettä, joista yksi on ajoittamaton kivirakenteinen rökkiö ja muut pronssikautisia hautaröykkiöitä. Alueen läheisyydessä on myös useita pronssikautisia hautaröykkiöitä tai rökkiöitä. Tunnetuimpia näistä ovat Juholan neljän hautaröykkiön kokonaisuus, Suomen suurimpana hiidenkiukaana tunnettu Kuninkaanhauta, kahdesta erillisestä rökkiön ryhmästä koostuva Lammashaka ja Ruohomäen hiidenkiukaat.
4.2. Maiseman kulttuurihistoria	Panelian alueella on pitkä asutushistoria, sillä siellä on nykytiedon valossa asuttu jo noin 3000-luvulla eaa. Vanhimmat säilyneet asutuksen merkit ovat Kiukaisten kulttuurin (2000-1200 eaa.) ja sitä seuranneen pronssikauden ajalta. Pronssikausi oli Panelian alueella voimakkainta n. 1200-800 eaa., jolloin syntyivät alueen lukuisat hiidenkiukaat eli hautaröykkiöt. Näistä suurin eli Kuninkaanhauta sijaitsee nykyään Paneliantien varressa keskustan eteläreunalla. Hautaröykkiö sijaitsee aikoinaan suojaisessa merenlahdessa ja se kuului muinaisen lahden rantoja seurailleen hautaröykkiöiden ketjuun, joka jatkuu Nakkilaan ja Harjavaltaan asti. Panelian laajahkot peltoaukeat ovat suurimmaksi osaksi olleet Litorinamerta vielä pronssikaudella. Meren vetäydyttyä noin 800-500 eaa. myös mittavampi asutus siirtyi Paneliasta kohti länsirannikkoa. 1560-luvulla Panelian kylässä oli 20 taloa, mikä teki siitä koko Ala-Satakunnan suurimman kylän. Kylän keskeiset toiminnot ja asuminen oli keskittynyt joen / kosken ympärille. Muuten ryhmäasutus on keskittynyt mäen rinteille tai kumpareiden päällä ja tien varteen. 1780-luvun isojakokartasta on havaittavissa, kuinka Panelian pellot ovat keskittyneet asutuksen läheisyyteen selännteille. Kartoista näkee selkeästi kuinka kallioiset ja rikkonaiset pellot olivat. 1800-luvun puolivälissä Panelian kylästä länteen avautuva entistä soistunutta merenlahtea ryhdyttiin raivaamaan pelloiksi. Myös Saarenmaan laaja
4.3. Maiseman kannalta merkittävät elinkeinot	Pitkään jatkunut maanviljely. Kylän läpi virtaavan joen myllystä on ensimmäinen maininta 1600-luvun alkupuolelta. 1800-luvun keskivaiheilla rakennettiin nykyinen rivimylly, josta ainakin osa säilynyt. 1908 valmistui kylän meijeri ja 1921 voimalaitos kanavineen. Nykyään alueella on broileri kasvattamoita ja kanaloita.
4.4. Rakennettu ympäristö	Pääpiirteissään Panelia on muodostunut kahden keskittymän ympärille: keskustan eli ns. Panelian kaupungin ja Panelian aseman alueelle. Näistä ensimmäinen on historiallisesti huomattavasti vanhempi ja nykyisin alueen ainoa keskusta. Kyläkuvana Panelian mittakaava ja rakennusten ryhmittely on säilynyt hyvin, huolimatta siitä, että alueelta on viime vuosikymmenien aikana purettu useita rakennuksia. Erityistä rakennushistoriallista arvoa Paneliassa on lisäksi alueelle hyvin tyypillisellä kivirakentamisella. Alueella on runsaasti komeita kivinavettoja ja jonkin verran kivimakasiineja. Kivirakentamisen perinnettä korostavat kaksi keskustan merkittävimmistä rakennuksista, kirkko ja vanha meijeri, molemmat 1900-luvun alusta.

4.4.1. Alueelle tyypillinen ja perinteinen asutustyyppi	Alueen asutus on keskittynyt mäelle ja tien viereen. Tilakeskuksia on syntynyt mäkien päälle. Uudempi asutus on tiivistänyt vanhaa ja uudet alueet ovat muodostuneet korkeammalle mäenrinteille ja päälle.
4.4.2. Nykyisen asutuksen suhde muinaisjäännösten sijaintiin	Asutus ja muinaisjäännökset ovat paikoin tiiviisti toistensa lomassa tai uudemman asutuksen läheisyydessä. Paikoin samalla pihalla on vanha asuinrakennus ja muinaisjäännös.
4.4.3. Rakennetun ympäristön inventoinnit	Panelian kylä kuuluu RKY2009 ja Satakunnan kokoluokassa alue on laaja. RKY 1993 alue on Köyliönjoki-Eurajoki -kulttuurimaisema Panelian kylässä Satakunnan maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristöjä ovat Saarenmaan kulttuurimaisema, Panelian kulttuurimaisema, Panelian kirkonseutu, Kahalan kulttuurimaisema ja Haavon kulttuurimaisema Euran Paneliassa on tehty rakennusinventointi vuoden 2009 puolella välissä ja 2010 alkuvuodesta. Inventoinnissa keskityttiin ennen vuotta 1940 rakennettuihin kohteisiin ja niistä 30 kohdetta sai Museoviraston rakennusinventoinnissa käytetyn arvoluokan A eli suojeltava rakennus (sr). Lievemmin eli B-luokan suojeltavia rakennuksia oli 43 kappaletta.
4.4.4. Muita maiseman kannalta merkittäviä rakennuksia ja rakenteita	Paneliankosken yli johtava kaksikaarinen kivistä holvattu silta valmistunut vuonna 1832 ja on Satakunnan vanhimpia. Sillan vieressä on Maijalan talon luonnonkivistä muurattu suuri makasiinirakennus vuodelta 1862. Kylä keskuksen toisella pohjoispuolella sijaitsevalla Pahvo-Mattilan tilalla on myös komea yli satavuotias kivilavetta. Kylän keskustassa on Paneliankosken rivimylly, josta osa vuodelta 1852. Rakennusmestari Oskar Salosen suunnittelema graniittinen kirkko on valmistunut vuonna 1909. Tornin sai lopullisen muotonsa vasta vuonna 1950. Kirkon vieressä oleva Panelian Osuusmeijeri valmistui vuonna 1908. Meijerin pintamateriaaleina on käytetty punagraniittia, tiiltä ja rappausta. Paneliankosken Voima Oy:n sähkövoimalaitoksen rapatut rakennukset valmistuivat vuonna 1921. Näitä on myöhemmin laajennettu.
4.5. Perinnemaisemat	Maisema-alueeseen kuuluu Katilan kedon (M) ja Maijalan kallion (M-, kallioketo) perinnemaisemat.
4.6. Identiteettitekijät, symbolitekijät	Pronssikautiset hautaröykkiöt ja varsinkin Kuninkaanhauta, joka on Suomen suurimpia hiidenkiukaita.
4.7. Matkailu- ja virkistyskäyttö	Panelian rivimylly on ainoa Euroopassa säilynyt neljän myllyn rivimylly. Kotiseutumuseo Muuta?
4.8. Kuvailu, kulttuuripiirteet	Panelialle tyypillistä on etenkin tiivis liike- ja asuinrakentamisen keskusta. 1920-1930-luvulla Panelian keskustaan rakennettiin lukuisia liikerakennuksia sekä pienimuotoista tupa-asutusta. Vanhaan kyläkuvaan kuuluva rakennuskanta on 1900-luvun jälkipuoliskolla ja valitettavasti vielä 2000-luvullakin paljolti harventunut, mutta alueella on silti vielä nähtävissä perinteistä kyläkeskustankuvaa. Kirkon ja liikerakennusten jäsentämä raitti kuuluneen mittakaavassaan Satakunnan, ellei koko Suomen kauneimpiin. Merkittävänä osana kyläkuvaan kuuluvat mm. harvinainen nelimyllyinen rivimylly sekä Satakunnan vanhin kivilavetta (1832). Maatilarakentamiseen liittyy tiiviisti kivilaventamisen perinne, joka vielä korostuu 1900-luvun alun rakennuksissa mm. kirkossa käytetyn Turajärven graniitin myötä.
5. MAISEMAKUVA	Panelian maisema-alue on edustava kokonaisuus Ala-Satakuntalaista viljelyseudusta. Panelian kylä edustaa Satakunnan esihistoriallisen ajan asutuksen ydinaluetta. Tiheästi kosken partaalle rakennetun Panelian suurkylän alava, maisemallisesti vaikuttava viljelysaukea on entistä merenpohjaa. Alavan peltotasangolla on yksittäisiä maatiloja pihapiireineen, muuten asutus on suurimmaksi osaksi keskittynyt saarekkeisiin, peltotangoille työntyville niemille ja selänteiden reunoille. Panelian kylästä länteen avautuu Saarenmaan laaja suonkuivatuksen seurauksena syntynyt viljelysaukea, jonka laitamille maatilat ovat keskittyneet. Maisema-alueen peltojen ja ojien reunat ovat hoidetut. Eurajoen varressa kasvaa puustoa.

6. RAJAUS	<p>Etelässä maisema-alueen raja kulkee kallioisen selänteen lakialueella. Idässä maisema-alueenraja seuraa rikkonaisemman selänteen lakialuetta pohjoiseen. Kalliokulman kohdalla raja siirtyy lakialueen itäpuolella ottaen mukaan lähellä olevat perinnemaisema-alueet. Pohjoisessa Peltomaan kohdalla maisema-alue loppuu Peltomaantien pohjoispuolella oleviin saarekkeisiin. Panelian kylän keskustan kodalla rajaus noudattaa RKY2009 rajausta. Lännessä raja noudattaa RKY1993 rajausta Kahalansuon alueella asti, minkä jälkeen maisema-alueen jatkuu etelään selännettä seurailen.</p>
7. KUVAILUTEKSTI	<p>Maisema-alue on muodostunut Satakunnalle tyypillisesti maankohoamisen ja rannansiirtymisen myötä. Maisemallisesti se edustaa tyypillistä Ala-Satakunnan viljelyseutua, jossa pellot sijaitsevat jääkauden aikana syntyneellä savikkoisella ja hienojakoisella maalajin alueilla. Alueen kasvillisuus on kuivakangasmetsää, jossa mänty on vallitsevin puu. Alueella läheisyydessä on useampia soita, lounaassa olevat Kahalansuo ja Lammisuo ovat turvetuotantoalueita, luoteessa olevat Kakkarinsuo on luonnonsuojelualue.</p> <p>Alueen maisemarakenteen keskeinen osa on polveilevalla selänteellä, tiheästi kosken partaalle rakennetun Panelian suurkylä. Selänteen reuna laskee paikoin melko jyrkästi laajalle viljelytasangolle, mikä on entistä merenlahtea. Panelian kylästä länteen avautuu Saarenmaan laaja suonkuivatuksen seurauksena syntynyt viljelysaukea. Maisemallisesti vaikuttavan viljelysaukean keskellä olevat Virkmäki ja Kyydänmäki ovat suurimmat muuta maastoa korkeammalla olevat asutut saarekkeet. Saarenmaa, Vähä-Saarenmaa, Kahala ja Kahalankulma ovat niemimäisiä selännteitä, jotka työntyvät muuten tasaiseen viljelyalueeseen. Alueen länsireuna on topografialtaan tasaista ja laakeaa, jossa kiemurrellen virtaa Eurajoki. Maisema-alueen koillisreunassa on Röyskärinta-Printun ja aivan alueen etelä osassa Turajärvi-Sorkkisen maakunnallisesti arvokkaat kallioalueet erottuvat selvästi muuten tasaisessa maisemassa.</p> <p>Panelian edustaa Satakunnan vanhinta asutuksen ydinaluetta. Alue sijaitsi esihistoriallisella ajalla Eurajoen suulla. Vanhimmat säilyneet asutuksen merkit ovat Kiukaisten kulttuurin (2000-1200 eaa.) ja sitä seuranneen pronssikauden ajalta. Tunnetuimpia näistä ovat Juholan neljän hautaröykkiön kokonaisuus, Suomen suurimpana hiidenkiukaana tunnettu Kuninkaanhauta, kahdesta erillisestä röykkiön ryhmästä koostuva Lammashaka ja Ruohomäen hiidenkiukaat. 1560-luvulla Panelian kylässä oli 20 taloa, mikä teki siitä koko Ala-Satakunnan suurimman kylän. Kylän keskeiset toiminnot ja asuminen oli keskittynyt joen / kosken ympärille. Panelian keskustalle on tyypillistä etenkin tiivis liike- ja asuinrakentamisen keskusta. 1920-1930-luvulla keskustaan rakennettiin lukuisia liikerakennuksia sekä pienimuotoista tupa-asutusta. Vanhaan kyläkuvaan kuuluva rakennuskanta on 1900-luvun jälkipuoliskolla ja valitettavasti vielä 2000-luvullakin paljolti harventunut, mutta alueella on silti vielä nähtävissä perinteistä kyläkeskustankuvaa. Kirkon ja liikerakennusten jäsentämä raitti kuulune mittakaavassaan Satakunnan, ellei koko Suomen kauneimpiin. Merkittävänä osana kyläkuvaan kuuluvat mm. harvinainen nelimyllyinen rivimylly sekä Satakunnan vanhin kivisilta (1832). Maatilarakentamiseen liittyy tiiviisti kivirakentamisen perinne, joka vielä korostuu 1900-luvun alun rakennuksissa mm. kirkossa käytetyn Turajärven graniitin</p>
	<p>mm. harvinainen nelimyllyinen rivimylly sekä Satakunnan vanhin kivisilta (1832). Maatilarakentamiseen liittyy tiiviisti kivirakentamisen perinne, joka vielä korostuu 1900-luvun alun rakennuksissa mm. kirkossa käytetyn Turajärven graniitin myötä. Vanhin asutus on keskittynyt rakentamiselle otollisille alueille, selännteille ja saarekkeisiin. Uudempi rakennuskanta on tiivistänyt vanhaa ja paikoin levinnyt keskustaaajaman kohdalta selänteen ja pellon välivyöhykkeelle, sekä selänteen edessä olevien saarekkeen väliin jääneelle alueelle.</p>
8. ARVIOINTI	
8.1. Arvoluokka	Maakunnallisesti arvokas
8.2. Arviointiteksti	Maisema-alue on edustava kokonaisuus Ala-Satakunnan viljelyseudun maankohoamisen ja kuivatustyön tuloksena syntyneestä viljelymaisemasta. Pitkä asutus- ja viljelyhistoria ovat alueen merkittäviä arvoja.

9. LIITTEET	
9.1. Karttaliitteet	
9.2. Valokuvat	